

PHILOLOGY

UDC 811.133.1

EOI 10.11232/2663-4139.10.05

ФОНЕТИКА, ЛІТЕРАТУРА ТА ВИКЛАДАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

ЖИЛА ГАННА ВАСИЛІВНАвикладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

УКРАЇНА

Анотація.

Оволодіння гарною вимовою вимагає як специфічного навчання, так і систематичного навчання, що допоможе учню сприймати та відтворювати звукові одиниці мови у заданих контекстах. Оскільки проблема вимови зараз знаходиться в центрі мовних та дидактичних дискусій, ця стаття має на меті пояснити місце літературного тексту у навчанні/вивченні фонетики французької мови.

Ключові слова: *фонетика; література; вимова; просодія; інтонація; французька мова.*

Щоб оволодіти іноземною мовою, ви, звичайно, повинні навчитися розмовляти нею, але це можливо лише в тому випадку, якщо ви знаєте її вимову. Дійсно, кожна мова має обмежену кількість звуків, які фіксує мовна спільнота. Однак оволодіння гарною вимовою (фонетична компетентність) вимагає як специфічного навчання, так і систематичного навчання, що допоможе учню (краще) сприймати та відтворювати звукові одиниці мови у заданих контекстах.

До появи методів, спрямованих на те, щоб «змусити учня говорити», першість відводилась письму ніж говорінню в процесі викладання французької мови. Ця ситуація відображається також у труднощах сприйняття та вимови. Незважаючи на появу сучасних методик викладання французької мови як іноземної (FLE), на уроці мало часу відводиться фонетичним вправам.

Можливо, проблема полягає у підготовці вчителів, які мають мало корисних теоретичних основ про просодичні характеристики (ритм та мелодика) мови, та ще менше про засоби їх передачі? Але ж і університетські дослідження занадто часто обмежуються сферою фонології.

Згідно з Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, якщо фонемі не набуті чи вивчені, це спричинить дефіцит інформації і можуть виникнути

© Жила Г.В., 2020

© Zhyla G., 2020

<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139><http://eoi.citefactor.org/10.11232/2663-4139.10.05>

непорозуміння [1]. Фонетика – фундаментальна дисципліна вивчення усного мовлення, однак мало вивчається, про що свідчать фонетичні спотворення, які фахівці неодноразово підкреслювали: невідповідна вимова того чи іншого звуку. Фонетика повинна перестати бути наукою чистого опису, її необхідно інтегрувати в початкову підготовку викладачів французької мови як іноземної. За допомогою фонетичної корекції вчитель може потім ефективно втручатися і полегшити вимови учнів.

Мета статті. Оскільки проблема вимови зараз знаходиться в центрі мовних та дидактичних дискусій, ця стаття має на меті пояснити місце літературного тексту у навчанні/вивченні фонетики французької мови. Стаття спрямована на заохочення вчителів до ефективною та організованою спільною роботи над фонетикою та літературою.

Виклад основного матеріалу. Фонетики – це основна дисципліна науки про мову, яка сприяє вивченню звуків французької мови та вдосконаленню їх вимови через усвідомлення/дискримінацію/сприйняття, артикуляційні вправи. Саме в цьому вона приєднується до літератури: проза створюється для читання, поезію потрібно декламувати, театр – грати, казку – розповідати, пісню – співати, літературний матеріал, принаймні, такий же звуковий, як і графічний. Поезія і театр, і, в меншій мірі, роман, є фонічною поетикою, тому ці мовленнєві мистецтва сприяють матеріалізації потенціалу фонематичної та просодичної системи.

Крім того, певні типи текстів (поезія, пісні, п'єси, рекламні гасла, політичні виступи тощо) спрямовані на звукову гармонію, яка повинна привернути увагу слухача, містять важливі фонетичні елементи, які, щоб їх зрозуміти/оцінити, передбачають мінімум фонетичних знань. Ці літературні тексти, фонетичні особливості (тобто фігури стилю) яких займають дуже важливе місце, мають на меті своїм культурним багатством, естетичним виміром та емоційною силою викликати інтерес учнів, сприяти усній комунікації, а також сприяти запам'ятовуванню вимови та інтонації. Але чи може будь-який текст бути літературним? Як ми можемо визначити літературний об'єкт? Літературний об'єкт залежить тільки від нього, і, залежно від обставин, будь-який текст може бути, а може і не бути літературою, і залежно від того, сприймається він як видовище або як повідомлення: літературна історія складається з цих подорожей і цих коливань [2].

Кожен літературний текст подає себе насамперед як звуковий континуум де приймається важлива частина повідомлення не за диференційними ознаками фонем, а за оригінальною організацією акустичної якості звуків, яку повинен опанувати письменник, щоб читач зміг розшифрувати, ідентифікувати. У літературному тексті,

«змушуючи говорити» своїх персонажів, автор грається з мовою у всіх її формах (діафазна, діастратична, діатонічна варіація).

Тому література пропонує багато можливостей побудувати курс фонетики, оскільки вона може стосуватися всіх рівнів навчання та будь-якого віку (дітей, підлітків, дорослих), відповідно до літературного тексту та обраного жанру. Літературні тексти – це гарний навчальний матеріал, вони корисні на уроках французької мови.

Педагоги, напевно, вважають, що навичок читання вголос, набутих при вивченні рідної мови, буде достатньо при вивченні іноземної мови, тому на уроках вони мало опрацьовані. Однак манера читання учнями виявляє їхню складність при вимові звуків, особливо, коли треба позначити поліфонію висловлювання за допомогою пауз. Пунктуація, яку можна визначити як систему видимих знаків, які супроводжують написаний текст, сприяє формуванню сенсу. Цей набір, що складається з розділових знаків, абзаців, обґрунтувань та графічних пробілів, має синтаксичні, семантичні, інтонаційні функції.

Учень, що вивчає іноземну мову, стикається, з щонайменше трьома складними завданнями в процесі читання: він повинен не тільки розшифрувати графічний ланцюжок і перекодувати його у фонематичний, але й одночасно організувати мовний матеріал у семантично та синтаксично узгоджені групи за допомогою просодичних засобів. Тому пріоритетним є підвищення обізнаності про просодичні особливості французької мови. Перша з особливостей, яку слід врахувати, стосується можливого зв'язку між пунктуацією та паузою. Саме основна просодична група, яка відповідає просодичній одиниці, закінчується пунктуаційним знаком (кома, крапка, тощо), як правило, характеризується на фонетичному рівні наявністю паузи [3]. Отже, читання вголос – це доказ ґрунтовного знання фонологічних та орфоепічних правил.

Якщо спеціалізовані підручники FLE іноді присвячують кілька глав вимові певних звуків та слів, інтонація – це в кращому випадку лише декілька абзаців, що описують декларативну та питальну модальності. Але інтонація речення має важливе значення як для мовця, так і для слухача. Фонологічний опис інтонації повинен здійснюватися у два етапи, кожен з яких пов'язаний з конкретними когнітивними властивостями. Перший етап – це фразування, тобто сегментація на групи наголосів, групування одного або декілька складів, останній з яких наголошений. Другий етап – це прогресивне групування акцентних груп для формування більших груп під час читання або мовлення, щоб скласти просодичну структуру.

Якби викладача французької мови як іноземної запитали навіщо використовувати літературний текст, він міг би відповісти: щоб мотивувати учнів. Дійсно, продумане використання літературного тексту, автентичного документу, з чітко

визначеними цілями та різними підходами може допомогти учню зрозуміти тонкощі мови, пов'язані із способом мислення, способом життя, звичаями чи соціальними, економічними та політичними умовами. Культурне та лінгвістичне використання літературного тексту дає можливість уникнути тривіалізації, що є результатом використання тексту як мовного чи культурного ресурсу. Використання літературного тексту може виявитись мотивуючим та ефективним для викладання/засвоєння фонологічної компетентності.

Інтерпретація тексту – одна з форм роботи на уроках іноземної мови. Однак ця діяльність часто обмежується простим запам'ятовуванням та повторенням речень. Треба зазначити, що окремі акторські прийоми виявляються дуже корисними для отримання чіткої артикуляції. Учень, звичайно, не призначений бути актором, але інтерпретація тексту іноземною мовою мотивує його. Мета інтерпретаційної діяльності – не втілювати персонажа і не торкатися аудиторії, а дозволити собі звільнитися від автоматизмів, придбаних при вивченні рідної мови. Актори під час репетицій використовують різні вокальні, тілесні чи імпровізаційні методи, які не тільки полегшують запам'ятовування, але й дозволяють досягти бажаної природності. Здається, доцільно запозичити деякі з цих прийомів у мовному класі, щоб дозволити учням черпати з себе все, що дозволяє їм досягти природної вимови, змінювати свої інтонації, усвідомлюючи свої помилки, виправити їх за допомогою поступового набуття гучності артикуляції та вдосконалення навичок слухання.

Найбільш класичні вправи на дикцію часто полягають у зміцненні губ, щелеп та язика, завдяки певним м'язовим обмеженням, як, наприклад, сказати текст ручкою або пробкою, розміщеною між різцями, або вимовляючи скоромовки, справжні вправи на артикуляційну майстерність, які часто використовуються на уроці іноземної мови. Ці вправи виступають скоріше як тренування як тільки артикуляція фонемі буде більш-менш освоєна.

Серед дослідницьких робіт для акторів, співаків та представників будь-якої іншої професії, яка використовує голос треба зазначити метод навчання рухом, більш відомий серед фізіотерапевтів метод Фельденкрайза[4], рухова практика, яка ставить за мету розвиток людини через усвідомлення себе у процесі роботи над рухами власного тіла. Це часто дуже ніжні, дуже прості рухи, які повторюються, поки не стануть максимально плавними. Увага зосереджена на процесі та відчутті руху, а не на результаті та успіху. Цей метод може бути дуже корисним під час вивчення іноземної мови. Перш ніж виконувати вправи, слід навчити учня зосередитись на своєму голосовому апараті. Для більшості з нас артикуляція обмежується відкриттям і закриттям рота, а роль язика, губ і м'якого піднебіння не завжди зрозумілі. Фонологічні

помилки, які допускають учні французької мови, спочатку зумовлені поганим сприйняттям, але також недостатньою обізнаністю про артикуляційні рухи.

Для запам'ятовування діалогу чи монологу ми часто схильні використовувати лише свої когнітивні здібності. Повторюючи текст кілька разів, щоб краще запам'ятати, ми підсвідомо нав'язуємо йому ритм і фразування, особливо якщо текст написаний у віршах. Таким чином, автоматично запам'ятовуються, наприклад, неправильний наголос, фонологічні помилки чи помилкові інтонації. Щоб уникнути цих помилок актор використовує різні прийоми, зокрема, засновані на фізичній роботі. Тіло і жест мають великий вплив на голос, дихання, а, отже, на інтонацію. Театральні прийоми допомагають учню говорити чіткіше, голосніше та з різноманітними тонами, все пов'язано з рухами тіла.

Робота над інтерпретацією класичного чи сучасного театрального тексту на уроці іноземної мови дозволяє вийти за рамки простого фонетичного навчання. Мова йде про те, щоб вміти не тільки правильно артикулювати фонемі, але й змінювати ритм, інтонацію. Мета полягає не в тому, щоб зробити учнів професійними акторами, а скоріше дозволити їм відкритися, розвинути свої навички слухання, допомогти краще зрозуміти мову, її звуки, щоб можна було поступово висловлювати свої думки.

Висновки. Якщо ми хочемо, щоб учень передав зміст матеріалу іноземною мовою, перш за все, він повинен вміти створювати фонетичні послідовності, що передбачає оволодіння синтаксично-інтонаційним структуруванням висловлювання та специфічними особливостями французької фонетики. Висловлювання (яке б воно не було), окрім значення, яке воно передає, також залишається фонетичною речовиною як у випадку з усним мовленням, так і з письмовим мовленням. Учень повинен звикнути «розміщувати» речення у загальному фонетичному потоці, що включає одночасно: вимову звуків, розподіл наголошених складів (для ритму), зв'язування, інтонацію (мелодика) висловлювання, це сприяє розумінню усного мовлення. З цією метою літературні тексти є цікавим навчальним матеріалом для того, щоб змусити учня подолати труднощі у вимові та одночасно сприйняти французьку культуру. Декламування вірша чи виконання театральної сцени може допомогти подолати мовну тривожність деяких учнів.

Хоча досліджень труднощів вимови, характерних для різних лінгвістичних груп (що є предметом контрастної фонетики) не бракує, існує мало досліджень, орієнтованих на внесок літератури у викладання фонетики. Літературні тексти (всі жанри разом), отримані в результаті справжньої роботи над мовою (фонетичними процесами – звуковим, просодичним, ритмічним та семантичним структуруванням), можуть дуже вигідно доповнити курс фонетики залежно від потреб та цілей, що раніше

були визначені, сприяючи покращенню сприйняття та мовленню. Однак розумний вибір літературних текстів відповідно до фонетичних звуків/явищ, які вони містять, є складним завданням для вчителя без конкретної підготовки з фонетики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Conseil de l'Europe / Division des Politiques Linguistiques (Strasbourg) (2001). Cadre européen commun de référence pour les langues. Apprendre. Enseigner. Evaluer (CECRL), trad. par Lieutaud S., Paris : Didier.
- [2] Genette G.(1966). Figures I. Paris : Editions du Seuil, col. « Tel Quel ».
- [3] Yoo H., Delais-Roussarie E., Lolive D. & Barbot N. (2015). Le Rythme en Lecture Oralisée (parole synthétique et parole naturelle), Revue française de linguistique appliquée, vol. XX, n°2.
- [4] Feldenkrais M. (1977). Awareness through movement: easy-to-do health. Exercises to improve your posture, vision, imagination, and personal awareness. New York: Harper Row.

PHONETICS, LITERATURE AND TEACHING OF FRENCH LANGUAGE

ZHYLA G., *Teacher of the Department of Foreign Languages and Intercultural Communication*
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

UKRAINE

Abstract. Mastering good pronunciation requires both specific learning and systematic learning which will help the student to perceive and reproduce the sound units of language in given contexts. Since the problem of pronunciation is now at the center of linguistic and didactic discussions, this article aims to explain the place of the literary text in the teaching/learning of the phonetics of the French language.

Keywords: *phonetics ; literature ; pronunciation ; prosody ; intonation ; French language*

© Жила Г.В., 2020
© Zhyla G., 2020

<https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2663-4139>
<http://eoi.citefactor.org/10.11232/2663-4139.10.05>